

STELLING VAN WILLEMSTAD

UITSNEDE: ADVENTURE LANDSCAPE STELLING VAN WILLEMSTAD.

De Zuiderwaterlinie, waarvan de Stelling van Willemstad onderdeel is, is de oudste en langste waterlinie van Nederland. Het vormt de bakermat van inundatietechnieken die later ook in andere linies zijn toegepast. In tegenstelling tot de (vooral nog) veel bekendere Hollandse Waterlinie heeft de Zuiderwaterlinie meerdere malen actieve dienst bewezen bij invallen van Spanjaarden, Fransen, Belgen en Engelsen. Het door Menno van Coehoorn geperfectioneerde samenspel van vestingsteden, vestingwerken en inundatievlakken, maakte de Zuiderwaterlinie tot een moeilijk doordringbaar grensgebied dat van Bergen op Zoom tot aan Grave liep.

Op basis van ruimtelijke kenmerken en concentratie van vestingwerken kunnen er binnen de Zuiderwaterlinie vijf deelgebieden worden onderscheiden, waaronder de Stelling van Willemstad. Hoewel deze deelgebieden zowel militair als thematisch zijn verbonden, kunnen zij vanuit recreatief perspectief als afzonderlijke (dag)bestemmingen worden beschouwd.

Doel van voorliggende visie is om inzicht te verkrijgen in de wijze waarop het militair erfgoed van de Stelling van Willemstad kan worden ontsloten vanuit toeristisch en recreatief perspectief en kan bijdragen aan de ruimtelijke identiteit van de regio. Het gaat daarbij deels om de reconstructie van historische vestingwerken en structuren, maar ook om het zichtbaar maken van de strategische en ruimtelijke samenhang tussen deze vestingwerken. Er wordt daarbij zoveel mogelijk aansluiting gezocht bij reeds bestaande plannen en andere ruimtelijke opgaven en initiatieven in het gebied. De hierna volgende kaartenreeks legt de ruimtelijke potenties van het gebied bloot en werkt toe naar een mogelijk toekomstbeeld dat als inspiratie dient voor overheden, fortbeheerders en ondernemers in het gebied. Omdat de stelling vanuit

WILLEMSTAD 2014

Van verdedigingswerk naar uitdagend landschap

Opdrachtgever: Provincie Noord-Brabant

Website: <http://www.brabant.nl/>

militair oogpunt als samenhangend systeem werkte, willen we de onderlinge relatie en afhankelijkheid benadrukken. Dat doen we vanuit vier invalshoeken: landschappelijk, fysiek, visueel en recreatief.

Het aanpassen van de dijken rondom de Dintel biedt een zeer goede gelegenheid om, met relatief beperkte extra inzet, ook verdwenen redoutes, batterijen en forten te reconstrueren. Samen met het waterschap zal op korte termijn onderzocht moeten worden wat de mogelijkheden hiervoor zijn. Daarnaast stellen wij voor om het geplande kreekherstel uit te breiden met een aantal historische kreek die Fort Sabina en Fort de Hel verbinden met het achterland. Dit maakt de historische ontwikkeling van het gebied beter leesbaar en daarnaast wordt het mogelijk om de Stelling van Willemstad ook vanuit de kano (of fluisterboot) te ervaren. Door de Oude Heiningssche Haven te reconstrueren wordt de historische onderlinge verbinding van Fort Sabina en Fort de Hel hersteld. Ook biedt het mogelijkheden voor de realisatie van een kleine recreatieve haven of aanmeerplaats buitendijks nabij Fort Sabina, een perfecte cases voor een Waterpoort Masterclass.

Het herstellen van de zichtrelatie tussen de forten is essentieel om het samenspel tussen de forten te kunnen begrijpen. Het kappen van bomen en het plaatsen van seinmasten maakt dit mogelijk. De Stelling van Willemstad, als onderdeel van de Zuiderwaterlinie, had tot doel onze zuiderburen de doortocht naar Holland te verhinderen. Ook nu kunnen de vestingwerken in stelling worden gebracht, ditmaal om een deel van de toeristen uit de ons omringende landen die ons land bezoeken de doorreis naar Amsterdam te bemoeilijken.

Via de A29/A4 passeren jaarlijks honderdduizenden toeristen de Stelling van Willemstad. In plaats van ze te hinderen, zullen ze verleid moeten worden afslag 23 te nemen. Het is in eerste instantie deze bezoeker die verleid moet worden om het bezoek aan Willemstad te combineren met een bezoek aan de Stelling van Willemstad. Het voorstel is om de mooiste forten van de stelling op een ludieke manier te ontsluiten door middel van een amfibievoertuig dat op en neer pendelt tussen Fort Buitensluis en Fort Prins Frederik, via Willemstad en/of Fort Bovensluis naar Fort de Hel en Fort Sabina. Eventueel kan via de Hellegats Platen ook een volledige ronde worden gemaakt. De zichtbaarheid van Fort de Hel en de directe toegankelijkheid vanaf de snelweg spelen daarin een mogelijke rol. Daarnaast stellen wij voor om een sculpturale observatie- annex klimtoren te plaatsen middenin het knooppunt Hellegatsplaten. Deze zal goed zichtbaar zijn voor automobilisten en vanwege de ligging in het centrum van de boogstraat van de stelling, goed zicht bieden op de gehele Stelling van Willemstad, alsmede op de Hellegatplaten en de Volkeraksluizen aan de voet van de toren.

Het voorgestelde fiets- en wandelnetwerk, de uitbreiding van het waternetwerk en amfibie-pendeldienst vormen samen een compleet netwerk waarin de forten als knooppunten fungeren. Hier kan de auto worden geparkeerd, hier kunnen fietsen, kano's en fluisterboten worden gehuurd en hier is de halte voor de amfibiedienst.

Verder stellen wij voor om het aanbod aan adventure activiteiten verder uit te breiden waardoor de Stelling van Willemstad bekend zal staan als adventure landschap van Nederland. Het zijn ook activiteiten die zich goed verhouden tot het militaire karakter van de stelling en de cultuurhistorie, de verhalen, van de plek. De forten, het open water en de ruige natuur lenen zich uitstekend voor deze buitenactiviteiten. Uiteraard dient daarbij rekening gehouden te worden met de beschermde status van natuurgebieden. Een opvallende locatie met veel potentie is het eiland gelegen tussen Fort Prins Frederik en Fort Sabina. Dit onbebouwde eiland leent zich uitstekend voor bijvoorbeeld natuurkamperen en kan onderdeel zijn van de voorgestelde amfibieroute. De recreatieve waarde van het bos tussen het Zwanenmeer en Willemstad wordt vergroot door een klimbos met kruinenpad hoog in de boomtoppen. De wat intensieve recreatie zoals concerten en grote festivals kunnen plaatsvinden bij het strand De Banaan. Het Mauritshuis in Willemstad kan dienen als museum en bezoekerscentrum voor de Stelling van Willemstad.

De voorgestelde interventies, samen met de activiteiten die reeds plaatsvinden op de verschillende forten, zorgen ervoor dat in dit deel van de Zuiderwaterlinie zowel de historische als recreatieve waarden van het cultuurhistorisch erfgoed optimaal worden benut. Het activeren van de landschappelijke tussenruimte zorgt voor een bestemming van formaat, waar de afzonderlijke forten onderdeel van zijn.